

Danijel CIKOVIĆ

*...dalla parte di sotto dell'istessa
Palla vi è l'Arma Frangipani...:
Srebrna pala krčke katedrale**

Dr. sc. Danijel CIKOVIĆ,
poslijedoktorand i znanstveni suradnik
Akademija primijenjenih umjetnosti
Sveučilišta u Rijeci
Slavka Krautzeka 83
HR – 51 000 Rijeka
dcikovic@uniri.hr

UDK 739.1(497.5Krk)"14"
Izvorni znanstveni članak

U radu se predstavlja dobro poznata, no dosad nedovoljno pažljivo analizirana srebrna pala krčke katedrale. Riječ je o srebrnoj i pozlaćenoj pali koju je 1477. godine izradio majstor Paulus Koler za glavni oltar katedrale, na kojemu se pala nalazila do početka 19. stoljeća. Pala je donacija, štoviše oporučna donacija kneza Ivana VII. (? , 1434. – Zákány, 1486.), ali realizirana je još za kneževa života te predstavlja jednu od rijetkih dokumentiranih donacija liturgijske opreme nekog od članova obitelji Frankapan sačuvanih do danas. Pala je izvedena u dva registra s nizom prikaza svetaca te je bila zaštićena oslikanom palom feriale, zasigurno po uzoru na one znatno poznatije u duždevoj kapeli i venecijanskoj katedrali. Posebna je pažnja posvećena dosad neobjavljenoj analizi ikonografskog programa koji je sagledan prvenstveno u kontekstu složenih obiteljskih odnosa, a pri čijem je sastavljanju vrlo vjerojatno ključnu ulogu odigrao tadašnji krčki biskup, franjevac Nikola III. (1457. – 1484.).

Ključne riječi: *Krk, Paulus Koler, Ivan VII. Frankapan, 15. stoljeće, srebrna pala.*

* Ovaj je rad sufinanciralo Sveučilište u Rijeci projektom OPUS VENETUM (uniri-mladi-human-20-1). Rad je prethodno objavljen na talijanskom jeziku: Danijel CIKOVIĆ, „...dalla parte di sotto dell'istessa Palla vi è l'Arma Frangipani...”: La pala d'argento della cattedrale di Veglia, u: *Aspice hunc opus mirum. Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Nikole Jakšića / Festschrift on the occasion of Nikola Jakšić's 70th birthday*, ur. Ivan Jospović i Miljenko Jurković, Zadar – Zagreb – Motovun: Sveučilište u Zadru – Međunarodni istraživački centar za kasnu antiku i srednji vijek Sveučilišta u Zagrebu (Dissertationes et Monographiae 15), 2020., 519-534. Ovdje ga donosimo u uredničkoj opremi sukladno uputama i pravilima *Krčkog zbornika*. Na pomoći pri istraživanju autor najsrdačnije zahvaljuje: Marijanu Bradanoviću, Irmi Huić, Nikoli Jakšiću, Mateji Jerman, Marijani Kovačević (†), Nini Kudiš, Zuleiki Murat, Jadranki Neralić, Ani Šitini, Damiru Tulić i posebno Ivanu Matejiću.

Tijekom razvijenog i kasnog srednjeg vijeka niz je oltara, uglavnom u većim crkvama, bio opremljen prikazima svetaca izrađenima od plemenitih metala. U jadranskom bazenu cjelovito je ili fragmentarno sačuvano dvanaest srebrnih pala, a arhivski je dokumentirano njih još dvadeset i jedna koje do danas nisu sačuvane.¹ Cjelovito su sačuvane srebrne pale iz venecijanskih crkava San Marco, San Pietro di Castello i San Salvatore, nekadašnje katedrale San Stefano Protomartire u Caorleu, patrijarhalne bazilike Santa Eufemia u Gradu, crkve Santa Maria Assunta u Cividale del Friuli, Eufrazijeve bazilike u Poreču, katedrale Uznesenja Marijina u Krku i katedrale Sv. Tripuna u Kotoru, dok su fragmentarno sačuvane srebrne pale nekadašnje katedrale Santa Maria Assunta na Torcellu, srebrna pala s oltara sv. Dujma iz katedrale Uznesenja Marijina u Splitu i crkve Sv. Vlaha u Dubrovniku.² Na osnovi arhivskih podataka dosad je, pak, utvrđeno da su se srebrne pale nalazile i na oltarima venecijanskih crkava Santi Apostoli, San Cassiano, San Fantino, San Geremia, San Luca, San Marcuola, Santa Maria Formosa, Santa Maria Mater Domini, San Pantalon i San Polo, crkve SS. Maria e Donato na Muranu, crkve San Pietro di Mazzorbo, crkve na Lio Grando, katedrali Santa Maria Assunta u Chioggi, patrijarhalnoj bazilici Santa Maria Assunta u Akvileji, katedrali Sv. Lovre u Trogiru, na glavnom oltaru katedrale Uznesenja Marijina u Splitu te na oltarima triju dubrovačkih crkava - katedrali Uznesenja Marijina, franjevačkoj crkvi Male braće i dominikanskoj crkvi.³ Konačno, pribrojiti im treba i srebrni oltar iz bazilike San Nicola

1 U Tesoro di San Marco čuva se srebrni antependij izveden u prvoj četvrtini 14. stoljeća koji ovdje nije pribrojan, kao ni srebrni antependiji nastali u razdoblju baroka, poput onog Angela Scarabella (Este, 1711. – Padova, 1795.) iz župne crkve Sv. Eufemije u Rovinju ili srebrnog oltara u sjevernoj apsidi katedrale Sv. Tripuna u Kotoru. Treba istaknuti da je srebrna pala iz Cividalea također izvorno izvedena kao antependij između 1194. i 1204. godine, no još je nešto prije sredine 16. stoljeća postavljena kao pala, stoga je ovdje ipak pridružena nizu srebrnih pala jadranskog bazena. Još treba spomenuti antependij iz crkve Santa Maria della Celestia u Veneciji koji je dobro dokumentiran, ali sačuvani su samo manji fragmenti. Za srebrni antependij u Tesoro di San Marco vidjeti: WIXOM 1985, 278-281; FILLITZ 1994, 138-139. Za srebrni antependij, a danas palu iz Cividalea vidjeti: MASON 2014, 236.

2 Među brojnim studijama o srebrnim palama izdvajaju se sljedeće publikacije: CUSCITO 1966, 27-80; NIERO 1971, 26-44; NIERO 1976, 88-92; MARIACHER 1976, 83-87; MILOŠEVIĆ 1980, 215-224; CUSCITO 1992, 98-107; PETRICIOLI 1993, 47-54; HAHNLOSER i dr. (ur.) 1994; DE CECCO 1995, 169-178; POLACCO 1996, 47; RONCONI 1996, 94-95; POLACCO 1997, 368-379; FILIPPI 1999, 1035-1043; FISKOVIĆ 2001, 117-118; FILIPPI 2004, 85-86; MERKEL 2007, 103-129; LUPIS 2008, 119-130; SGAMBATI 2011, 85-105; DONADONI i dr. (ur.) 2011; JAKŠIĆ 2013, 53-66; MATEJČIĆ 2013, 395-405; COOPER 2014, 331-358; FILIPPINI 2016, 240-259; CIKOVIĆ 2017, 65-79.

3 Zanimljivo je primijetiti da nije dokumentirano postojanje srebrne pale u jednom od najvažnijih jadranskih gradova – Zadru, no poznat je podatak da je 26. srpnja 1386. godine opat Toma de Rosa primio od predstavnika zadarske komune 574 florina, koje se obvezao utrošiti na izradu srebrne pale za crkvu Sv. Krševana (JAKŠIĆ 2004, 16; KO-

u Bariju, donaciju srpskoga kralja Stefana Uroša II. Milutina (1253. – 1321.) iz 1319. godine, a koji nije sačuvan u izvornoj formi, nego je preliven i modeliran u baroknom stilu u drugoj polovici 17. stoljeća.⁴

Nepovoljne materijalne prilike u kojima su se pojedine crkve našle i tržišna vrijednost materijala od kojih su izrađene, liturgijske reforme te promjene umjetničkih stilova najčešći su razlozi stradavanja srebrnih pala. Srebrni oltar iz Barija nipošto nije jedini koji je preliven. Na primjer, srebrna pala iz venecijanske crkve San Luca bila je neprikladna za renesansni oltar te je početkom 17. stoljeća bila iskorištena za popravak oštećenog liturgijskog posuđa.⁵ Slična sudbina zadesila je i staru srebrnu palu katedrale u Poreču. Na temelju odluke gradskog vijeća iz 1452. godine stara je srebrna pala, zajedno s ostalim nepotrebnim predmetima od srebra, bila prodana s ciljem prikupljanja novca za novu.⁶ Nova je, pak, srebrna pala, koja je izvedena najkasnije 1454. godine i do danas je većim dijelom sačuvana, čak dva puta bila opljačkana (1699. i 1974.), a vrijedi spomenuti i da drago kamenje koje je bilo otpalo s pale znatno prije prve pljačke nije bilo vraćeno na palu nego je njime porečki biskup Giambattista del Giudice (1644. – 1666.) dao ukrasiti svoju novu mitru.⁷

Tijekom stoljeća brojne su srebrne pale mijenjale formu, točnije preslagivane su i nadograđivane, kao i ubikaciju te liturgijsku namjenu. Dobro je poznato da su neke srebrne pale postavljane kao antependij, ali i obrnuto. Jedan od najbolje dokumentiranih ovakvih primjera predstavlja srebrna pala iz nekadašnje venecijanske katedrale San Pietro di Castello koju je oko 1408. godine crkvi donirao papa Grgur XII., prethodno venecijanski patrijarh Angelo Correr (Venecija, oko 1335. – Recanati, 1417.).⁸ Tijekom podizanja novog oltara 1665. - 1666. godine, što ga je projektirao Baldassare Longhena (Venecija, 1598. – Venecija, 1682.), srebrna je pala bila uklonjena s glavnog oltara te je sljedećih više od sto pedeset godina *šetala* crkvom, mijenjajući ubikaciju i liturgijsku namjenu.⁹

VAČEVIĆ 2010, 471, 532-533). Za srebrne pale iz Splita, Dubrovnika, Akvileje i Trogira vidjeti: PRIJATELJ 1952, 247-254; LUPIS 2008, 123-124; MASON 2014, 240; ČAPETA RAKIĆ 2018, 127. Za ostale navedene srebrne pale vidjeti: NIERO 1978, 257-291; POLACCO 1996, 47; 1997, 368-379.

4 MELCHIORRE 1993, 149; SIMONETTI 2005, 110.

5 NIERO 1978, 272-273.

6 MATEJČIĆ 2013, 396.

7 CIKOVIĆ 2017, 73.

8 MERKEL 2007, 118.

Prigodom pastoralne vizitacije 1690. godine srebrnu je palu patrijarh Giovanni Badoer (1688. – 1706.) zabilježio na oltaru San Carlo kapele Contarini, a 1760. godine patrijarh Giovanni Bragadin (1759. – 1775.) opisao ju je na oltaru San Girolamo i Madonna della Salute.¹⁰ Samo nekoliko godina poslije isti je patrijarh srebrnu palu vratio na glavni oltar, no sada kao antependij, da bi konačno 1807. godine bila prenesena u novu venecijansku katedralu, baziliku San Marco, gdje se prigodom svetkovina do danas postavlja kao antependij.¹¹

Kao što je već spomenuto, na istočnoj obali Jadrana do danas su uglavnom cjelovito sačuvane srebrne pale u katedralama u Poreču, Krku i Kotoru, dok su fragmentarno sačuvane one s oltara sv. Dujma iz katedrale u Splitu i crkve Sv. Blaža u Dubrovniku. Srebrna pala, a danas antependij, Eufrazijeve bazilike naručena je u Veneciji i izvedena je između 1452. i 1454. godine.¹² Na temelju dokumenata poznato je da su izradu nove pale u jednakom omjeru financirali porečki biskup Ivan VI. i gradska komuna te da je vrlo vjerojatno plaćena 400, a maksimalno 600 dukata.¹³ Sagledavajući sasvim suvremeni likovni jezik kojim je modelirana u sklopu venecijanske umjetnosti *Quattrocenta*, Ivan Matejčić nedavno je porečku palu usporedio, između ostalog, s ranorenesansnim ostvarenjima u Padovi – Donatellovim reljefima za glavni oltar bazilike Sv. Antuna Padovanskog (1446. – 1453.) i Mantegninim freskama u kapeli Ovetari (1448. – 1457.), kao i s tek nešto kasnije izvedenom *Palom di San Zeno* (1456. – 1459.), istaknuvši pritom vjerojatno presudnu ulogu naručitelja, obrazovanog biskupa Ivana VI. pri realizaciji ove dragocjene, no danas prilično oštećene umjetnine.¹⁴

Srebrna pala iz kotorske katedrale složeno je, pak, djelo zlatarskog obrta, a nastajala je u nekoliko faza od 14. do 17. stoljeća, a najvećim dijelom u prvoj polovici 15. stoljeća na poticaj kotorskog biskupa Martina Contarinija (1430. – 1453.).¹⁵ Poznata su imena troje majstora: Ivana iz Basela, čiji opus polako, ali uvjerljivo poprima čvršće konture, Kotora-

9 Za oltar blaženog Lorenza Giustinianija vidjeti: BENUZZI 2018, 231-240.

10 NIERO 1978, 262-263.

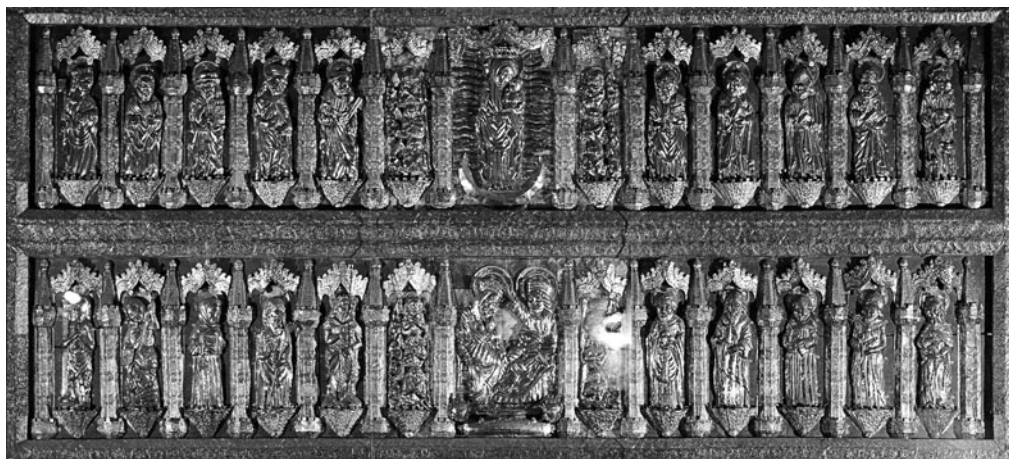
11 NIERO 1978, 263.

12 MATEJČIĆ 2013, 403.

13 CIKOVIĆ 2017, 70.

14 MATEJČIĆ 2013, 403-404.

15 JAKŠIĆ 2013, 58.

Sl. 1. Paulus Koler, Srebrna pala, 1477., Krk, crkva Sv. Kvirina (foto: Damir Tulić, 2012.)

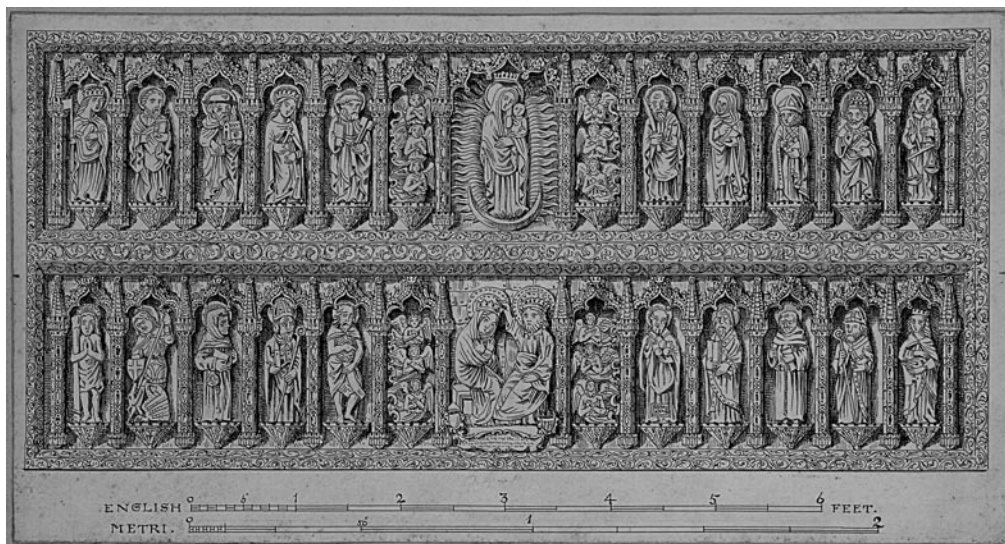
nina Marina Adamova, koji je vjerojatno umjetnički formiran u nekom od razvijenih centara zlatarskog obrta izvan zavičaja, te Venturina iz Venecije.¹⁶ Zahvaljujući prvenstveno istraživanjima Nikole Jakšića srebrna pala iz Kotora najpotpunije je povijesno-umjetnički valorizirana od triju navedenih pala s istočne obale Jadrana, dok je najslabije istražena ona iz katedrale u Krku (Sl. 1).

O srebrnoj pali krčke katedrale pisano je u niz navrata, no iako je riječ o dobro poznatoj umjetnini, ona dosad nije bila predmet opsežnije monografske analize. Povijest istraživanja srebrne pale započinje 1875. godine, kada je Giambattista Cubich, pišući o obitelji Frankapan u sintezi povijesti otoka, bilježi postavljenu u apsidi iza glavnog oltara, komentirajući pritom da je *...una magnifica memoria del Conte Giovanni...* te da je slična duždevoj iz San Marca.¹⁷ Prvi sažeti opis i analizu te dva crteža pale objavio je Thomas Graham Jackson 1887. godine (Sl. 2-3).¹⁸ Prigodom njegova posjeta katedrali dvije godine ranije srebrna se pala nalazila na bočnom oltaru sv. Križa. Slavni britanski arhitekt navodi da je srebrna i djelomično pozlaćena pala donacija jednog od posljednjih članova obitelji Frankapan te da se nesumnjivo nalazila na glavnom oltaru. Jackson

16 Osim već citirane studije, Nikola Jakšić je o kotorskoj srebrnoj pali pisao još u: JAKŠIĆ 2009, 151-153; 2012, 237-243; 2019, 79-112. O zlataru Ivanu iz Basela također vidjeti: JAKŠIĆ 2012, 109-118.

17 CUBICH 1874, 108.

18 JACKSON 1887, 146-147.

Sl. 2. Thomas Graham Jackson, *Srebrna pala krčke katedrale*, 1885.
(snimio: Živko Bačić, 2006.)

Sl. 3. Thomas Graham Jackson, *Srebrna pala krčke katedrale*
– prikaz Sv. Jurja, 1885.
(snimio: Živko Bačić, 2006.)

je opazio razliku u načinu izvedbe groteskih figura svetaca i okvira, za koji kaže da je vrlo lijepo izrade, dok za lisnati ornament niza baldahina smatra da je venecijanskoga karaktera. Ispravno je datirao palu u 15. stoljeće, no prilikom prijepisa natpisa izostavio je slovo *L*, odnosno znamenku pedesetice te je pogrešno datirao baroknu kartušu s natpisom u 1712. godinu. Uz središnje prikaze Bogorodice s Djetetom i Krunjenja Bogorodice, oba flankirana anđelima adorantima, Jackson je identificirao sljedeće svece: sv. Petra, sv. Pavla, sv. Jeronima, sv. Ivana Krstitelja, sv. Jurja (Sl. 4) i sv. Nikolu.¹⁹

Austrijski konzervator Wilhelm Anton Neumann o krčkoj je srebrnoj pali pisao u izvještajima objavljenima 1898. i 1900. go-

19 JACKSON 1887, 146-147.

dine. U prvom izvještaju Neumann kaže kako figure nisu osobito istančanog ukusa i starije su od okvira, za koji pretpostavlja da je zamijenio izvorni ukradeni te, također pretpostavlja, da je izvorno bila riječ o triptihu koji se nekada nalazio na glavnom oltaru.²⁰ Krčku je palu usporedio s onom iz katedrale u Kotoru, a identificirao je sljedeće prikaze i svece: Krunjenje Bogorodice, Bogorodicu s Djetetom, anđele adorante, sv. Petra, sv. Pavla, sv. Ivana Krstitelja i sv. Nikolu.²¹ U drugom je, pak, izvještaju objavio cjeloviti prijepis natpisa s barokne kartuše, pogrešno zaključujući da baroknu restauraciju pale treba dovesti u vezu s njezinim premještanjem s glavnog na bočni oltar, ovoga puta navodeći kao moguću izvornu ubikaciju oltar u gotičkoj kapeli.²²

Nakon Thomasa Grahama Jacksona još je jedan putopisac opisao srebrnu palu na bočnom oltaru sv. Križa. Riječ je o Fredericku Hamiltonu Jacksonu koji je 1908. godine zabilježio kako je tadašnji župnik zamijenio stari i teški drveni okvir lakšim te da je pala izvorno bila u formi triptiha.²³ O načinu izvedbe reljefa svetaca kaže da je gruba, a glave likova prevelike, dok je okvir vrlo lijep, ukrašen trostrukim nizom vinove loze. O dataciji i stilu, pak, zaključuje *...the style suggests the fifteenth century, and would agree quite well with the date 1405, when one of the Frangipani is recorded to have established the chapel of S. Vito*

Sl. 4. Paulus Koler, Srebrna pala – prikaz Sv. Jurja, 1477., Krk, crkva Sv. Kvirina (foto: Damir Tulić, 2012.)

20 NEUMANN 1898, 164.

21 NEUMANN 1898, 164.

22 NEUMANN 1900, 195.

23 JACKSON 1908, 173.

Sl. 5. Srebrna pala na Oltaru sv. Križa, Krk, katedrala Uznesenja Marijina (izvor: Hans Folnesics & Leo Planiscig, *Bau- und Kunstdenkmale des Küstenlandes*, Wien, 1916., T 117.)

in the cathedral.²⁴ Osam godina poslije Hans Folnesics i Leo Planiscig prvi su objavili fotografiju pale (Sl. 5), uz komentar kako je riječ o provincijalnom radu s kraja 14. ili s početka 15. stoljeća.²⁵

Godine 1924. Joseph Braun je krčku srebrnu palu pridružio nizu sličnih umjetnina u jednoj od njegovih temeljnih sinteza o liturgijskoj opremi oltara.²⁶ Braun je umjetninu definirao kao antependij koji je vjerojatno bio postavljen na glavnom oltaru. Također je uočio nižu razinu izvedbe reljefa svetaca u odnosu na elegantni vitičasti friz. Identificirao je samo središnje prikaze Bogorodice s Djetetom i Krunjenje Bogorodice te anđele adorante koji ih flankiraju, dok je u vezi datacije zaključio da je djelo trebalo nastati oko 1400. godine.²⁷

Najveći doprinos istraživanju teme došao je iz pera Dragutina Kniewalda 1929. godine u relativno kratkom, no važnom članku koji predstavlja prvu studiju krčke srebrne pale, kao i antependija izvezenog prema predlošku Paola Veneziana.²⁸ Na osnovi arhivskih dokumenata, točnije podataka iz zapisnika pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida (1685.), Kniewald je prvi objavio prijepis natpisa s izvorne kartuše, u kojem se navode donator knez Ivan VII., majstor Paulus Koler te go-

24 JACKSON 1908, 174.

25 FOLNESICS – PLANISCIG 1916, T 117.

26 BRAUN 1924, 105.

27 BRAUN 1924, 105.

28 KNIEWALD 1929, 49-52.

dina izrade – 1477.²⁹ Ispravno je zaključio da nije riječ o antependiju, nego o oltarnoj pali izvorno izrađenoj za glavni oltar katedrale, a učinio je i najcjelovitiju dosad objavljenju ikonografsku analizu, iako je ona nepotpuna i djelomično netočna. Na temelju komparativne analize sa srebrom palom iz patrijarhalne bazilike u Gradu zaključio je da je gradeška pala otmjenija, dok o pitanju autorstva krčke pale, kaže sljedeće: *Pala je zamjerne umjetničke i ikonografske vrijednosti, to znatnije, ako nije rađena u Mlecima, nego je domaća radnja.*³⁰

Prilikom prvog sustavnog dokumentiranja umjetnina na otoku Krku 1933. godine palu je fotografski zabilježio Đuro Griesbach, dok je Artur Schneider tek sumarno zabilježio *čuvana srebrna pala XIV. stoljeća.*³¹ Godinu dana nakon toga lokalni povjesničar Giuseppe Vassilich objavio je crtež pale Thomasa Grahama Jacksona uz komentar da je umjetninu izradio Paolo Colerio 1477., a izvornu je pločicu s natpisom zamijenio providur Angelo Priuli 1742. godine.³²

U svojevrsnom katalogu srednjovjekovnih antependija i oltarnih retabla izrađenih od plemenitih metala Angelo Lipinsky je 1960. godine krčku palu definirao kao antependij.³³ Lipinsky dvoji o venecijanskom ili krčkom podrijetlu majstora te smatra da se majstor zvao Paolo Colerio, a u slučaju da je bila riječ o Schiavoneu – Kolerj. Stilski rječnik pale definirao je kao kasnogotički, lica svetaca opisao je kao nezgrapna, dok za ornament kaže da je karakterističan za Italiju krajem srednjeg vijeka. Jedini je dosad opazio kompozicijsku podudarnost krčke srebrne pale s onom iz nekadašnje venecijanske katedrale San Pietro di Castello. Lipinsky je naglasio provincijski karakter starih formi, ali vjeruje da je ipak prije riječ o importu iz Venecije nego radu lokalnog majstora.³⁴

O srebrnoj pali iz Krka sažeto je pisao i lokalni crkveni povjesničar Ivan Žic-Rokov u temeljnom radu o katedralnom kompleksu objavljenom 1971. godine.³⁵ Na osnovi arhivskih istraživanja utvrdio je da se pala od 1477. do 1826. ili 1827. godine nalazila na glavnom oltaru te da

29 KNIEWALD 1929, 50.

30 KNIEWALD 1929, 51.

31 SCHNEIDER 1934, 127.

32 VASSILICH 1934, 504.

33 LIPINSKY 1960, 100-102.

34 LIPINSKY 1960, 102.

35 ŽIC-ROKOV 1971, 139.

ju je dao izraditi knez Ivan Frankapan u Veneciji kod majstora Paula Kalorija. Žic pritom dodaje da se 1685. godine iznad srebrne pale nalazila slika s prikazom Uznesenja Blažene Djevice Marije, koju je dao izraditi krčki biskup Francesco Marchi (1660. – 1667.).³⁶

Godine 1972. srebrna pala bila je restaurirana u radionici Hrvatskog restauratorskog zavoda. Tom prilikom Anđelko Badurina napisao je jedinu potpunu ikonografsku analizu prikaza svetaca, rukopis koji čini sastavni dio elaborata o provedenim restauratorskim radovima.³⁷ Iako Badurina analizu nikada nije objavio, zbog njezine velike vrijednosti navodi se u ovom pregledu. Tri godine poslije još jedan lokalni crkveni povjesničar učinio je iskorak u istraživanju teme. Riječ je o Mihovilu Boloniću koji je prvi uočio da je riječ o oporučnoj donaciji kneza Ivana VII. te navodi podatak iz testamenta o stotinu dukata koje knez ostavlja kao pomoć za izradu pale na glavnom oltaru katedrale.³⁸

Ivo Lentić je 1991. godine napisao sažetu katalošku jedinicu o srebrnoj pali u katalogu izložbe *Tisuću godina hrvatske skulpture*.³⁹ Lentić je točno naveo imena donatora i majstora te godinu izrade, no, moguće preuzimajući od Badurine, pogrešno kao izvor prijepisa natpisa s kartuše navodi vizitacijski zapisnik biskupa Jurja Georgicea (1659.), umjesto onog biskupa Stefana Davida (1685.). Za reljefe s prikazima svetaca kaže da su kasnogotičkog stila, *zdepastog i teškog oblikovanja, velikih i krupnih glava*, a važno je istaknuti da prvi ukazuje na moguću sjevernjačku provenijenciju majstora, odnosno umjetnine.⁴⁰

Srebrnu palu u sintezi renesansne umjetnosti u Hrvatskoj 2007. godine spominje Milan Pelc. Sažeto, no točno primjećuje da je pala *složeno djelo zlatarske plastike s dominantnim obilježjima kasnogotičkog stila, ali bez veće profinjenosti u oblikovanju detalja*.⁴¹ Umjetninu je definirao kao *srebrni pozlaćeni oltar*, dok kao majstora navodi Paola Kolera.⁴² Iste godine umjetninu spominje Ettore Merkel pišući o srebrnim palama u jadranskom

36 ŽIC-ROKOV 1971, 139.

37 BADURINA 1972. (= *Ikonografija srebrne pale iz krčke katedrale, u: Dokumentacija Restauratorskog zavoda Hrvatske. Prijedlog za restauratorski zahvat na objektu: srebrna pala iz katedrale u Krku*, 27. ožujka 1972.).

38 BOLONIĆ 1975, 102.

39 LENTIĆ 1991, 121.

40 LENTIĆ 1991, 121.

41 PELC 2007, 415.

42 PELC 2007, 415.

bazenu. Merkel primjećuje da je, osim po izradi krčke pale, zlatar Paolo Colerio nepoznati majstor te zaključuje kako je u kompozicijskom smislu krčka pala slična ostalim srebrnim palama na Jadranu.⁴³ Posljednji srebrnu palu iz Krka sasvim recentno spominje Nikola Jakšić pišući o srebrnoj pali iz Kotora te je tom prilikom objavio jedan od dvaju Jacksonovih crteža.⁴⁴

Srebrna pala krčke katedrale prvi se put u arhivskim dokumentima spominje 2. ožujka 1453. godine u oporuci tada mladog kneza Ivana VII. Frankapana (n. 1434. – Zákány, 1486.) koji je ostavio 100 dukata kao pomoć za izradu pale glavnog oltara.

(...) *Item ordinavit et legavit, quod in adiutorio pale altaris maioris fiende in dicta cathedrali ecclesia dentur per suos intrascriptos commissarios ducati centum auri boni vel bone monete (...).*⁴⁵

Sljedeći spomen srebrne pale došao je iz pera biskupa Verone i apostolskog vizitatora Agostina Valiera (Venecija, 1531. – Rim, 1606.). Valier je vizitirao krčku biskupiju u sklopu prve apostolske vizitacije dalmatinskih biskupija te je prilikom vizitacije katedrale, točnije njezina glavnog oltara 16. lipnja 1579. godine sažeto, ali jasno zabilježio:

(...*Altaria*) *Magnus consecratum sub titulo Beatae Mariae Virginis habet palam argenteam onorificentissimam (...).*⁴⁶

Palu na glavnom oltaru zabilježio je i drugi apostolski vizitator, biskup Vicenze Michele Priuli (Venecija, 1547. – Venecija, 1603.). Priuli je krčku katedralu vizitirao 8. lipnja 1603. godine, a bio je nešto rječitiji od svoga prethodnika te kaže sljedeće:

(...) *In aedem altari fuit repertum Iconium confecium 24 Imaginibus Sanctorum ex argento inauratis, et in media in duabus lineis una supra aliam prout extant Imagines una Coronationis Beatae Mariae Virginis inferior, altera celio Assumptionis eiusdem superior (...).*⁴⁷

Najdeskriptivniji, a ujedno i najvredniji opisi srebrne pale na glavnom oltaru ipak su došli iz pera krčkih biskupa tijekom druge polovice 17.

43 MERKEL 2007, 125.

44 JAKŠIĆ 2019, 79-80.

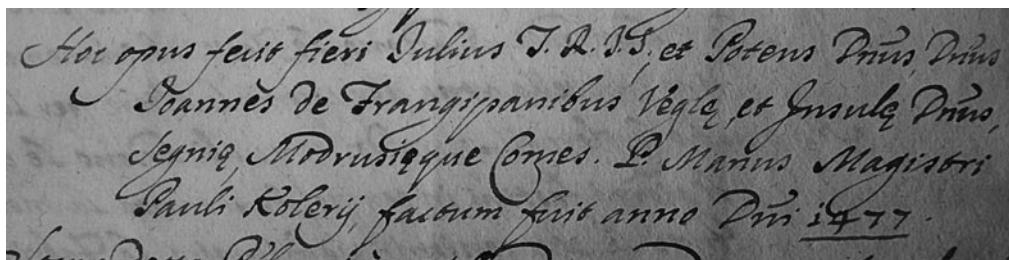
45 LJUBIĆ (ed.) 1876, 98; BOLONIĆ 1975, 102.

46 Archivio Segreto Vaticano, Congr. vescovi e regolari, *Visita ap.* 80 (d. Veglensis), f. 21v; ŽIC-ROKOV 1971, 139; CIKOVIĆ 2017, 71.

47 Archivio Segreto Vaticano, Miscelanea, Arm. VII, 101, *Visita ap.* (d. Veglensis), f. 372v; ŽIC-ROKOV 1971, 139.

Sl. 6. Oltar sv. Križa, Krk, katedrala Uznesenja Marijina (izvor: Fototeka Konzervatorskog odjela u Rijeci, snimio: Dragutin Kniewald, oko 1930.)

Sl. 7. Prijepis natpisa s izvorne kartuše na srebrnoj pali u zapisniku pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida, 1685., Krk, Biskupijski arhiv (snimio: Danijel Ciković, 2011.)

stoljeća. Riječ je o zapisnicima pastoralnih vizitacija krčkih biskupa Jurja Georgicea iz 1659. (**Prilog 1**) i Stefana Davida iz 1685. godine (**Prilog 2**).⁴⁸ Na osnovi Davidova prijepisa teksta s izvorne kartuše doznaje se da je srebrna pala donacija kneza Ivana VII., a izradio ju je majstor Paulus Koler 1477. godine, dakle prije kneževe smrti, odnosno prije njegova odlaska s otoka 1480. godine (**Sl. 6**).⁴⁹ Također se doznaje da je srebrna pala bila zaštićena oslikanom *palom feriale*, ukrašenom pak nizom prikaza, dok se iznad srebrne pale nalazila slika Uznesenja Marijina što ju je dao izraditi krčki biskup Fancesco Marchi (1660. – 1667.). Sve navedeno upućuje da je srebrna pala izvorno bila izvedena za glavni oltar gdje je vjerojatno bila postavljena između stupova ciborija, a kao i niz srebrnih pala, zasigurno po uzoru na onu iz duždeve kapele.⁵⁰ Podizanjem renesansnog oltara vrlo vjerojatno oko 1530. godine pala nije promijenila funkciju ni ubikaciju, nego je bila uklopljena u novi oltar poput, primjerice, one u venecijanskoj crkvi San Salvatore.⁵¹ Na tom se oltaru nalazila do 1826. ili 1827. godine kada je renesansni oltar bio demontiran, a pala bila postavljena u apsidu iza baroknog oltara, premještenog iz kapele Gospe od Ružarija.⁵² Na bočni oltar sv. Križa bila je premještena nakon Cubicheva opisa 1875., a prije Jacksonova posjeta 1885. godine (**Sl. 7**).⁵³ Konačno, u crkvu Sv. Kvirina premještena je sredinom 90-ih go-

48 Opise srebrne pale iz ovih dvaju zapisnika pastoralnih vizitacija prvi je objavio Dragutin Kniewald. Vidjeti: D. KNIEWALD 1929, 49-50.

49 KLAJČ 1901, 4.

50 Na podatak o postojanju ciborija u katedrali u Krku nedavno su ukazali Marijan Bradanović i Ivan Braut. Vidjeti: BRADANOVIĆ – BRAUT 2015, 423.

51 O renesansnom glavnom oltaru u katedrali u Krku vidjeti: CIKOVIĆ 2018, 95-96. Za srebrnu palu i glavni oltar u crkvi San Salvatore u Veneciji vidjeti: RICATTO 2009, 116.

52 ŽIC-ROKOV 1971, 142.

53 CUBICH 1874, 108; JACKSON 1887, 146-147.

Sl. 8. Paulus Koler, *Srebrna pala* – detalj okvira s vegetabilnim ornamentom, 1477., Krk, crkva Sv. Kvirina (foto: Damir Tulić, 2012.)

dina 20. stoljeća, gdje se i danas nalazi postavljena na istočnom zidu. Na osnovi navedene povijesti premještanja moguće je zaključiti da srebrna pala iz katedrale u Krku nikada nije bila u funkciji antependija, osim u samo nekoliko prigoda recentnije, poput biskupskih ređenja krajem 20. stoljeća.

Pala je dimenzija 127 x 280 cm, a sastavljena je od niza elemenata srebrnog i pozlaćenog lima koji su na drvenu podlogu fiksirani čavličima. Metalni elementi izrađeni su i dekorirani tehnikama lijevanja, iskucavanja, graviranja i punciranja. Pala je uokvirena i podijeljena u dva registra poligonalno profiliranim okvirom, koji je pak sastavljen od niza pločica ukrašenih motivom vinove loze (Sl. 8). Registri su razdijeljeni u trinaest polja, odnosno niša trostranim polustupićima koji imitiraju gotičku arhitekturu. Polustupići su u gornjoj zoni povezani trilobnim lukovima, a u donjoj peterostranim piramidalnim konzolama. Lukovi i konzole dekorirani su vegetabilnim motivima. Likovi svetaca su neproporcionalni i

tipiziranih krupnih glava. Reljefe svetaca, a vrlo vjerojatno i stupiće s pripadajućim lukovima i konzolama moguće je definirati kao izvornu fazu pale koja je rad majstora Paulusa Kolera, dok pitanja datacije i atribucije vještije izvedenih pločica okvira ostaju otvorena.⁵⁴

U oba reda nalazi se po trinaest reljefa s prikazima svetaca. U sredini gornjeg reda nalazi se prikaz Marije s Djetetom u naručju koji se temelji na Ivanovoj viziji iz Knjige Otkrivenja (...) *žena odjevena suncem i mjesec*

⁵⁴ Prema dokumentaciji o provedenim restauratorskim radovima, točnije prema tada provedenim istraživanjima, niz srebrnih pločica od kojih je sačinjen okvir nije izveden prema kalupu (*Izveštaj o radovima u 1972. godini*, u: *Dokumentacija Restauratorskog zavoda Hrvatske*; BADURINA 1972, 2).

Sl. 9. Paulus Koler, Srebrna pala – prikazi sv. Nikole, sv. Ivana Evanđelista, sv. Antuna Padovanskog, sv. Augustina i sv. Elizabete Ugarske, 1477., Krk, crkva Sv. Kvirina (foto: Damir Tulić, 2012.)

joj pod nogama (...).⁵⁵ S desne strane nižu se sljedeći prikazi: anđeli adoranti, sv. Pavao, sv. Skolastika, sv. Ambrozije, sv. Grgur i sv. Mihovil arkandeo. Nalijevo su prikazani: anđeli adoranti, sv. Petar, sv. Katarina Aleksandrijska, sv. Jeronim, sv. Benedikt i sv. Uršula. U sredini donjeg registra prikazano je Marijino krunjenje koje, također, flankiraju prikazi s po tri anđela adoranata. Nadesno od središnjeg prikaza, odnosno prikaza anđela nižu se sv. Nikola, sv. Ivan Evanđelist, sv. Antun Padovanski, sv. Augustin i sv. Elizabeta Ugarska (Sl. 9). Na suprotnoj se pak strani nižu sv. Ivan Krstitelj, sv. Kvirin Sisački, sv. Franjo Asiški, sv. Juraj te sv. Sebastijan.⁵⁶ Ispod prikaza Marijina krunjenja postavljena je srebrna kartuša s natpisom koja je 1742. godine zamijenila izvornu.⁵⁷ Na baroknoj su kartuši navedena imena tadašnjih obnašatelja državne vlasti – dužda

⁵⁵ *Knjiga Otkrivenja* 12, 1. Ikonografska analiza temelji se na neobjavljenom rukopisu Anđelka Badurine, a priloženom dokumentaciji o restauratorskim radovima (BADURINA 1972).

⁵⁶ BADURINA 1972.

⁵⁷ Postavljanje nove srebrne kartuše 1742. godine treba dovesti u vezu s opsežnom obnovom katedrale u vrijeme episkopata biskupa Pietra Antonija Zuccherija (1739. – 1778.), o čemu svjedoči i natpis o posveti crkve iz 1743. godine koji se izvorno nalazio uzidan u blizini glavnog oltara. Mramorna ploča s druge je strane ukrašena vrlo vješto klesanom predromaničkom dekoracijom te je izvorno bila dio većeg pluteja. Za posvetni natpis vidjeti: SKOBLAR 2006, 69-70, 87.

Pietra Grimanija (Venecija, 1677. – Venecija, 1752.) i krčkog providura Angela Priulija (1741. – 1743.).⁵⁸ Lijevo iznad kartuše postavljen je grb spomenutog dužda Grimanija, dok se njemu nasuprot nalazi onaj providura Priulija.⁵⁹ Natpis na kartuši glasi:

**AD MAIOREM DEI GLORIAM
SERENISSIMO DIVINIS DOMINUS PETRO GRIMANI
VENETIARUM DUCE IMPERANTE
SUB REGIMINE VIRI NOBILIS ANGELI PRIOLO VEGLE
PROVISORIS INSTAURATUM FUIT ANNO DOMINI
MDCCXLII.**⁶⁰

Na osnovi dosad poznatih podataka nije moguće pouzdano utvrditi je li se raspored svetačkih likova mijenjao prije 1885. godine kada ih je Thomas Graham Jackson zabilježio na istim pozicijama kao danas, no čini se da ipak nije, barem ne znatnije. Analizom rasporeda svetačkih likova moguće je, naime, zaključiti da su sveci od posebne devocionalne važnosti tadašnjoj lokalnoj zajednici prikazani uglavnom u donjem registru, dok je u gornjem registru pale prikazan niz svetaca prvenstveno općeg značenja. Tako je lijevo od Marijina krunjena prikaz sv. Ivana Kr-

.....
58 Za dužda Grimanija vidjeti: RENDINA 2007, 426-430. Za providura Priulija vidjeti: NETTO 1995.

59 Za grbove obitelji Grimani i Priuli vidjeti: ORSINI DE MARZO (ur.) 2007, 111, 272, 296.

60 Teško je ne primijetiti da predstavnici mletačke vlasti, providuri, ali i biskupi, čak 261 godinu nisu dirali izvornu pločicu s grbom obitelji Frankapan te natpisom koji izrijeком spominje *Ivana Frankapana, kneza grada i otoka Krka, Senja i Modruša*. Posebno je to intrigantno za razdoblje nedugo nakon odlaska kneza Ivana VII. s otoka 1480. godine. Tada je, naime, prvi krčki providur Antonio Vinciguerra (Venecija, oko 1440. – Padova, 1502.) redizajnirao grad, a poznato je da se u dokumentu iz 1489. godine *gotovo pamfletski, ali opsežno elaborirano, okomljuje na ponašanje Ivana VII.*, kako primjećuje Marijan Bradanović. Međutim, treba naglasiti da je prema kneževoj oporuci u slučaju njegove smrti bez nasljednika upravo Mletačka Republika pravni sljednik vlasti na otoku. Uklanjanjem simbola prethodne, u ovom slučaju Frankapanske vlasti s donacije postavljene na istaknutome mjestu, a što glavni oltar katedrale svakako jest, mletačka bi vlast posredno dovela u pitanje vlastiti legitimitet. Krčki je slučaj donekle usporediv s onim znatno poznatijim iz crkve Sv. Šimuna u Zadru. Na osnovi naloga generalnog providura Dalmacije i Albanije Leonarda Foscola (1645. – 1652.) venecijanski umjetnik Francesco Cavrioli (Serravalle, oko 1600. – Venecija, 1670.) salio je 1648. godine dva brončana andela od zaplijenjenih turskih topova koji su postavljeni na tada podignuti mramorni oltar da drže škrinju sa svečevim relikvijama. Srebrna i pozlaćena škrinja je ex voto Elizabete (Bobovac ili Srebrenik, 1340. – Novigrad, 1387.), žene ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika I. (Visegrád, 1326. – Trnava, 1382.), izrađena između 1377. i 1380. godine, s istaknutim obilježjima vladarske dinastije Anjou. Generalni providur smatrao je dužnim skrbiti se o škrinji time naglašavajući legitiman prijenos vlasti. Vjeruje se da su taj obrazac slijedili njemu podređeni krčki providuri, stoga ni u krčkom slučaju obilježja prethodne vlasti nisu bila uklonjena. U drugoj pak četvrtini 18. stoljeća mletačka je vlast na otoku Krku odavno već legitima i nedodirljiva, svijest o Frankapanima dobroano izbljedjela, a postupni pak, no konstantni gospodarski i politički pad *Serenissime* uzrokovao je sve intenzivnije isticanje mita o Republici (KLAJČ 1901, 290; TOMIĆ 1995, 42; BRADANOVIĆ 2008, 178, bilj. 6; JAKŠIĆ 2014, 95-124).

stitelja, nebeskog zaštitnika donatora, kneza Ivana VII. Njemu nasuprot na desnoj strani prikaz je sv. Nikole, nebeskog zaštitnika kneževa sina Nikole (zabilježen 1480.) i oca, bana Nikole IV. (+1432.), ali i tadašnjeg krčkog biskupa Nikole III. (1457. – 1484.).⁶¹ Do njega se nalazi prikaz sv. Ivana Evandelistu, moguće simbolizirajući nebeskog zaštitnika kneževa sina Ivana (+1465.) koji je, čini se, umro u dječućkoj dobi, a treba spomenuti da se i knežev djed, otac bana Nikole IV., također zvao Ivan (Ivan V., +1393.).⁶² Drugi pak svetac na lijevoj strani je sv. Kvirin Sisački, zaštitnik grada i biskupije. U četvrtoj niši na objema stranama prikazani su najvažniji franjevački sveci – sv. Franjo Asiški lijevo i sv. Antun Padovanski desno, pri čemu je važno istaknuti da je tadašnji krčki biskup Nikola III. bio franjevac, kao i njegov predšasnik na krčkoj katedri Franjo I. (1444. – 1456.).⁶³ Četvrti je svetac na lijevoj strani sv. Juraj, imenjaka kneževa brata Jurja (zabilježen 1416. godine) koji je također čini se umro u dječućkoj dobi.⁶⁴ Augustin, četvrti svetac na desnoj strani, nema u tom trenutku imenjaka među članovima obitelji Frankapan, kao ni Sebastijan, peti svetac na lijevoj strani. Posljednja svetica u donjem registru, postavljena na krajnjem, petom mjestu desno sveta je Elizabeta Ugarska, jedna od važnijih franjevačkih svetica, ali u ovom kontekstu prije svega prikazana kao nebeska zaštitnica kneževe žene Elizabete Morosini (+1484).⁶⁵

Od niza svetaca prikazanih u gornjem registru tek je sv. Katarinu Aleksandrijsku moguće dovesti u vezu s nekim od članova obitelji Frankapan, točnije s kneževom kćeri Katarinom (+1520.), ali i sestrom Katarinom koja je, čini se, umrla u dječućkoj dobi, a kao i njihov već spomenuti brat Juraj zabilježena je 1416. godine.⁶⁶ Apostolski prvaci sv. Petar i Pavao gotovo pravilom na sličnim umjetninama flankiraju centralni prikaz (pale iz crkava San Marco, San Pietro di Castello, Poreč, Kotor). Četvrti lijevo sv. Benedikt čini par sa sestrom sv. Skolastikom, drugom desno, a oboje predstavljaju istaknute benediktinske svece, reda koji je snažno obilježio i područje pod Frankapanskom vlašću, a čije su samo-

61 KLAJĆ 1901, T I; BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 109.

62 KLAJĆ 1901, T I.

63 BOLONIĆ – ŽIC-ROKOV 1977, 108.

64 KLAJĆ 1901, T I.

65 KLAJĆ 1901, 238.

66 KLAJĆ 1901, T I.

stane u nizu slučajeva preuzeli upravo franjevci (Krk, Košljun, Rab).⁶⁷ Nakon prikaza patrona grada sv. Kvirina u donjem, u gornjem je registru prikazan i zaštitnik regije Dalmacije sv. Jeronim. Njemu nasuprot postavljen je još jedan crkveni otac sv. Ambrozije, a do njega i četvrti, sv. Grgur. Niz svetaca u gornjem redu sasvim lijevo započinje sv. Uršula, tada vrlo štovana svetica pa tako i na području pod Frankapanskom vlašću, a zaključuje sv. Mihovil arkandeo sasvim desno.⁶⁸

Pozornijom analizom uočava se da među čak dvadeset svetaca na srebrnoj pali izostaju prikazi na Krku, ali i šire tada vrlo čašćenih svetaca Stjepana, Martina i Bartola, uz manje popularne svece Dujma i Sigismunda, imenjaka i nebeskih zaštitnika kneževe braće s kojom se Ivan VII. sukobio oko očeve ostavštine.⁶⁹ Može se pretpostaviti da to nije slučajno, kao što vjerojatno nije slučajno da izostaje prikaz sv. Marka Evanđelista, zaštitnika Venecije. Odabir prikazanih svetaca treba sagledavati u tadašnjem lokalnom devocionalnom kontekstu, ali sasvim sigurno i u slojevitom kontekstu dugogodišnjeg kneževa balansiranja između dviju moćnih država čiji su se interesi preklapali upravo na području sjevernog Jadrana – Hrvatsko-Ugarskog Kraljevstva i Mletačke Republike, pri čemu je Ivanovu politiku moguće okarakterizirati provenecijanskom.⁷⁰

Sagledavajući, zaključno, ikonografski program srebrne pale, ali i opsežne promjene što ih je katedralni kompleks tada doživio u cjelini, stječe se dojam da je ključnu ulogu pri sastavljanju ipak odigrao biskup Nikola III.⁷¹ Buduća bi istraživanja stoga trebalo usmjeriti prema interpretaciji krčke srebrne pale, koja predstavlja jednu od rijetkih dokumentiranih donacija liturgijske opreme nekog od članova obitelji Frankapan sačuvanih do danas, u kontekstu franjevačke pobožnosti i naručiteljske djelatnosti u drugoj polovici 15. stoljeća.⁷² Pritom je posebno zanimljiva usporedba dvaju središnjih prikaza koji su nedvojbeno nastali istovre-

67 MLACOVIĆ 2008, 183; BRADANOVIĆ – CIKOVIĆ 2013, 183-185; BRADANOVIĆ 2016 (= *Otok Krk u srednjem vijeku*), 6-7; BRADANOVIĆ 2016 (= *Grad Krk u srednjem vijeku*), 23-25.

68 O kultu sv. Uršule i relikvijarima s relikvijama ove svetice na području pod Frankapanskom vlašću vidjeti: KOVAČEVIĆ 2005, 23-25; MONTGOMERY 2010; JERMAN 2012, 117-119.

69 KLAJIĆ 1901, 233-235, T I.

70 KLAJIĆ 1901, 233-235, T I.

71 Za promjene koje su se dogodile u katedralnom kompleksu u drugoj polovici 15. stoljeća, s pripadajućom starijom literaturom vidjeti: CIKOVIĆ 2018, 137-149.

72 CIKOVIĆ 2018, 141-146.

meno. Prikaz Marijina krunjena gotovo je opće mjesto venecijanske, odnosno jadranske umjetnosti 14. stoljeća, a lako je mogao nastati prema sličnom prikazu na antependiju izvezenom prema crtežu Paola Veneziana iz iste crkve, a koji je od 1964. godine pohranjen u Victoria and Albert Museum.⁷³ Dok je ovakav prikaz Marijina krunjenja za to vrijeme čini se ipak arhaičan, prikaz Marije koji se temelji na Ivanovoj viziji iz Knjige Otkrivenja ukazuje na potencijalno izričitu želju teološki upućenog imakulatista te vjerojatno nije slučajno izveden 1477. godine, upravo u godini pune potvrde kulta Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije pape Siksta IV., franjevca Francesca della Roverea (Pecorile, 1414. – Rim, 1484).⁷⁴

Prilog 1.

Adi 3 Marzo 1659

...Visitò l'Altare Maggiore intitolato la Madonna Assunta, che trovò decentemente tenuto. Si della Mensa tutta di Pietra come di pala con imagine d'Argento indorate numero vintisette, cioè pezzi con vinti colonelle d'Argento dorate, che le separano, e sopra ogni figura vi è la Corona pur d'Argento indorata; la qual Pala hà le cornici d'Argento lavorato, e si piega in forma di libro; aprendosi li giorni solenni, e restando serata li feriali, con la mostra di fuori di pitura dell'Imagine di Nostro Signore Gesù Christo e della Santissima Vergine, et altre diverse rappresentanti li Misterij della Vergine come Natività, Presentazione. Di dentro le statue, over figure d'Argento; nella parte superiore rapresenta la Beata Vergine col Bambino in braccio amicta sole, et luna sub pedibus eius, et in capite Corona, tutto d'Argento indorato. Nella parte inferiore mostra la Coronatione di essa Vergine imponendoli la Corona in Capo Nostro Signore. L'Altre poi sono di alcuni Apostoli, e diversi altri santi, tutte d'ugual grandezza.

Biskupijski arhiv u Krku, Stari arhiv krčke biskupije, Pastirski pohodi II (svežnjik 25), *Knjiga pastoralne vizitacije biskupa Jurja Georgicea*, bez paginacije.

73 Za krčki antependij vidjeti: CIKOVIĆ – JAZBEC TOMAIĆ 2020, 248-279.

74 CIKOVIĆ 2018, 142. Od literature o ovoj problematici upućuje se na rad Sanje Cvetnić. Vidjeti: CVETNIĆ 2007, 73-79.

Prilog 2.*Adi 20 Marzo 1685*

...visitò l'Altare Maggiore intitolato la Madonna dell'Assunta, che trovò decentemente tenuto. La Palla con figure d'argento, che si apre, e sera con le sue Seradure alle bande senza chiave, ordinò, che fussero fatte Le Chiavi, e tenuta serata; in detta Palla vi sono vinti otto colonne d'argento piramidate indorate con figure vinti sette de Santi pure d'argento indorate con le sue corone di sopra; dalla parte di sotto dell'istessa Palla vi è l'Arma Frangipani con la seguente iscrizione.

Hoc opus fecit fieri Iulius T. R. I. S., et Potens Dominus Dominus Ioannes de Frangipanibus Veglae, et Insulae Dominus, Segniae, Modrusiaequae Comes. Per Manus Magistri Pauli Kolerii, factum fuit anno Domini 1477.

Sopra detta Palla vi è un Quadro grande, sopra il quale vi è dipinta la Beatissima Vergine con una corona d'argento in capo nell'atto della sua Assontione, et con li Apostoli intorno al suo Sepolcro, pittura mediocre fatta fare, per quello dicono li Signori Canonici sudetti da Monsignor Marchi Vescovo Precedente con condanne.

Biskupijski arhiv u Krku, Stari arhiv krčke biskupije, Pastirski pohodi II (svežnjić 25), Knjiga pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida, f. 7r.

IZVORI I LITERATURA

Izvori:

Archivio Segreto Vaticano, Congr. vescovi e regolari, *Visita ap.* 80 (d. Veglensis).

Archivio Segreto Vaticano, Miscelanea, Arm. VII, 101, *Visita ap.* (d. Veglensis).

Biskupijski arhiv u Krku, Stari arhiv krčke biskupije, Pastirski pohodi II (svežnjic 25), *Knjiga pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida*.

Biskupijski arhiv u Krku, Stari arhiv krčke biskupije, Pastirski pohodi II (svežnjic 25), *Knjiga pastoralne vizitacije biskupa Jurja Georgicea*, bez paginacije.

BADURINA, Anđelko, Ikonografija srebrne pale iz krčke katedrale, u: *Dokumentacija Restauratorskog zavoda Hrvatske. Prijedlog za restauratorski zahvat na objektu: srebrna pala iz katedrale u Krku* (27. ožujka 1972.).

LJUBIĆ, Šime (ed.), *Commisiones et relationes Venetae I (1433-1527)*, Zagreb: Academia scientiarum et artium slavorum meridionalium (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. 6), 1876.

Literatura:

BENUZZI, Fabien, Scultura seicentesca in San Pietro di Castello, u: *La chiesa di San Pietro di Castello e la nascita del patriarcato di Venezia (Chiese di Venezia, 5)*, ur. Gianmario Guidarelli i dr., Venezia: Marcianum Press, 2018., 231-250.

BOLONIĆ, Mihovil, Ekonomsko i socijalno stanje krčkih glagoljaša, *Bogoslavska smotra* XLV / 1 (1975): 97-116.

BOLONIĆ, Mihovil – ŽIC-ROKOV, Ivan, *Otok Krk kroz vjekove*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost (Analecta Croatica Christiana, sv. IX.), 1977., II. izdanje – Zagreb: Kršćanska sadašnjost i Biskupski ordinarijat Krk, 2002.

BRADANOVIĆ, Marijan, Prvi krčki renesansni klesari, u: *Renesansa i renesanse u umjetnosti Hrvatske. Zbornik Dana Cvita Fiskovica II*, ur. Predrag Marković i Jasenka Gudelj, Zagreb: Institut za povijest umjetnosti i Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2008., 167-182.

BRADANOVIĆ, Marijan, *Grad Krk u srednjem vijeku*, Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika (Kulturno-povijesni vodič 32), 2016.

BRADANOVIĆ, Marijan, *Otok Krk u srednjem vijeku*, Split: Muzej hrvatskih arheoloških spomenika (Kulturno-povijesni vodič 33), 2016.

BRADANOVIĆ, Marijan – BRAUT, Ivan, La cappella Frangipane della cattedrale di Veglia, *Hortus artium medievalium* 21 (2015): 421-429. Tekst na hrvatskom („Frankapanska kapela krčke katedrale“) objavljen u: *Krčki zbornik* 74 (2016), 33-54.

BRADANOVIĆ, Marijan – CIKOVIĆ, Danijel, The Church of St. Lawrence Outside the Town Walls of Krk, *Hortus artium medievalium* 19 (2013): 183-196. Tekst na hrvatskom („Crkva Sv. Lovre izvan krčkih gradskih zidina“) objavljen u: *Krčki zbornik* 70 (2014), 21-60.

BRAUN, Joseph, *Der christliche Altar in seiner geschichtlichen Entwicklung (Band 2): Die Ausstattung des Altars, Antependien, Velen, Leuchterbank, Stufen, Ciborium und Baldachin, Retabel, Reliquien- und Sakramentsaltar, Altarschränke*, München: Verl. Alte Meister, Koch, 1924.

CIKOVIĆ, Danijel, New Documents Concerning the „Pala d’argento“ of the Euphrasian Basilica, u: *Istra u novom vijeku | Istria in the Modern Period*, ur. Tatjana Bradara. Pula: Arheološki muzej Istre | Archaeological Museum of Istria (Monografije i katalozi 30 | Monographs and Catalogues 30), 2017., 65-79.

CIKOVIĆ, Danijel, *Liturgijska oprema kaptolskih crkava otoka Krka u zapisniku pastoralne vizitacije biskupa Stefana Davida iz 1685. godine*, doktorska disertacija, mentorica: dr. sc. Nina Kudiš, red. prof., komentor: dr. sc. Emil Hilje, red. prof., Zadar: Sveučilište u Zadru, 2018.

CIKOVIĆ, Danijel – JAZBEC TOMAIĆ, Iva, Rethinking The Veglia Altar Frontal from the Victoria and Albert Museum and Its Patron, u: *Byzantium in Eastern European Visual Culture in the Late Middle Ages*, ur. Maria Alessia Rossi i Alice Isabella Sullivan, Leiden – Boston: Brill (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450, 65), 2020., 248-279.

COOPER, Donal, „The silver there is very good“: Pilgrim Narratives as Sources for Sacred Art in Dubrovnik and a New Proposal for Lovro Dobričević, u: *Towns and Cities of the Croatian Middle Ages: Authority and Property*, ur. Irena Benyovsky Latin i Zrinka Pešorda Vardić, Zagreb: Hrvatski institut za povijest / Croatian Institute of History (Series *Hrvatska povijesnica* – Special Editions – Conference Proceedings), 2014., 331-358.

CUBICH, Gianbattista, *Notizie naturali e storiche sull’isola di Veglia*, vol. 1, Trieste: G. Cubich (Trieste: Stabilimento tipografico Appolonio & Caprin), 1874.

CUSCITO, Giuseppe, La pala d’argento in S. Eufemia di Grado, *Aquileia Nostra* XXXVII (1966): 27-80.

CUSCITO, Giuseppe, Le pale d’argento di Cividale, Caorle e Grado, u: *Ori e Tesori d’Europa: Mille anni di oreficeria nel Friuli-Venezia-Giulia*, ur. Giuseppe Bergamini, Milano: Electa, 1992., 98-107.

CVETNIĆ, Sanja, Božidarevićev „Triptih obitelji Bundića“ i ikonografija Marije u Suncu, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 31 (2007): 73-79.

ČAPETA RAKIĆ, Ivana, Ponzonijevih deset slika u svodu glavnog oltara splitske katedrale: razmatranja o stilsko-oblikovnim svojstvima, izvornoj funkciji i ikonografsko-ikonološkom aspektu, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 42 (2018): 125-140.

DE CECCO, Eliana, La „Pala“ in argento dorato della basilica di Sant’Eufemia a Grado, *Aquileia Nostra* LXVI (1995): 169-178.

DONADONI, Roberto (ur.) i dr., *San Salvador – La pala d’argento dorato restaurata da Venetian Heritage*, Venezia: Marcianum Press, 2011.

FILIPPI, Gabriella Delfini, La Pala d’oro di Caorle. Il recente restauro e la tecnica di esecuzione, u: *Scienza e tecnica del restauro della Basilica di San Marco*, vol. II, ur. Ettore Vio i Antonio Lepschy, Venezia: Istituto veneto di scienze lettere ed arti, 1999., 1035-1043.

FILIPPI, Gabriella Delfini, 2. Pala d’oro (Caorle), u: *Oreficeria sacra in Veneto (secoli VI – XV)*, vol. I, ur. Anna Maria Spiazzi, Cittadella: Biblos, 2004., 85-86.

FILIPPINI, Sara, La Pala d’oro nella Basilica di San Marco tra incisione e fotografia, *Saggi e memorie di storia dell’arte* 40 (2016): 240-259.

FILLITZ, Hermann, 41. Paliotto di San Marco, u: *Omaggio a San Marco – Tesori dall’Europa*, ur. Hermann Fillitz i dr., Milano: Electa, 1994., 138-139.

FISKOVIĆ, Igor, 39. Pala d’argento (Spalato), u: *Tesori della Croazia restaurati da Venetian Heritage INC*, ur. Joško Belamarić i dr. (exhibition held at Chiesa di San Barnaba, Venezia), Venezia: Edizioni Multigraf, 2001., 117-118.

FOLNESICS, Hans – PLANISCIG, Leo, *Bau- und Kunstdenkmale des Küstenlandes: Oesterreichisches Küstenland*, Wien: A. Schroll & co., 1916.

HAHNLOSER, Hans Robert (ur.) i dr., *La Pala d'oro*, Venezia: Canal & Stamperia Editrice, 1994.

JACKSON, Thomas Graham, *Dalmatia, the Quarnero and Istria with Cetigne in Montenegro and the Island of Grado*. Vol. III. Oxford: Clarendon Press, 1887.

JACKSON, Frederick Hamilton, *The shores of the Adriatic, the Austrian side: the Küstenlande, Istria, and Dalmatia*, London: John Murray, 1908.

JAKŠIĆ, Nikola, Zlatarstvo u zadarskoj nadbiskupiji do XX. stoljeća, u: JAKŠIĆ, Nikola – TOMIĆ, Radoslav, *Umjetnička baština zadarske nadbiskupije. Zlatarstvo*, Zadar: Zadarska nadbiskupija, 2004., 5-41.

JAKŠIĆ, Nikola, 54. Zlatna pala Sv. Tripuna, u: *Zagovori svetom Tripunu. Blago Kotorske biskupije – povodom 1200. obljetnice prijenosa moći svetog Tripuna u Kotor (Galerija Klovićevi dvori, 14. prosinca 2009. – 14. veljače 2010.)* [katalog izložbe], ur. Radoslav Tomić, Zagreb: Galerija Klovićevi dvori, 2009., 151-153.

JAKŠIĆ, Nikola, Raspeće-relikvijar kod Male braće u Dubrovniku, *Ars Adriatica* 2 (2012): 109-118.

JAKŠIĆ, Nikola, La pala aurea di Cattaro, u: *Le plaisir de l'art du Moyen Âge (Mélanges en hommage à Xavier Barral i Altet)*, ur. Rosa Alcoy i dr., Paris: Picard, 2012., 237-243.

JAKŠIĆ, Nikola, Srebrna oltarna pala u Kotoru, *Ars Adriatica* 3 (2013): 53-66.

JAKŠIĆ, Nikola, Od hagiografskog obrasca do političkog elaborata – škrinja Sv. Šimuna, zadarska „arca d'oro“, *Ars Adriatica* 4 (2014): 125-154.

JAKŠIĆ, Nikola, *Oreficeria sacra nella Cattaro medievale*, Zagreb – Motovun: Internationa Research Center for Late Antiquity and the Middle Ages, University of Zagreb (Dissertationes et Monographiae 14), 2019.

JERMAN, Mateja, Liturgijski predmeti od plemenitih metala na području Vinodola, u: *Czriquenicza 1412. Život i umjetnost Vinodola u doba pavlina*, (katalog izložbe), ur. Nina Kudiš, Crikvenica: Muzej grada Crikvenice, 2012., 113-128.

KLAIĆ, Vjekoslav. *Krčki knezovi Frankapani. Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)* (Zagreb: Matica hrvatska, 1901. – reprint izdanje: Rijeka: Povijesno društvo otoka Krka / *Krčki zbornik*, sv. 25. Posebno izdanje, sv. 19/ i Izdavački centar Rijeka / *Biblioteka Fluminensia*, sv. 3/, 1991).

KNIEWALD, Dragutin, Antependij i pala stolne crkve u Krku, *Godišnjak Sveučilišta Kraljevine Jugoslavije u Zagrebu* 25/1924 – 29/1928 (1929): 49-58.

KOVAČEVIĆ, Marijana, Nekoliko priloga gotičkom zlatarstvu vinodolskog kraja, *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* 29 (2005): 17-28.

KOVAČEVIĆ, Marijana, *Umjetnička obrada plemenitih metala u 14. stoljeću u Zadru*, doktorska disertacija, mentor: prof. dr. sc. Emil Hilje, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2010.

LENTIĆ, Ivo, 42. Srebrna oltarska pala, u: *Tisuću godina hrvatske skulpture / Thousand years of Croatian sculpture (Muzejsko-galerijski centar, Muzejski prostor, Zagreb, ožujak – lipanj 1991.)*, ur. Igor Fisković, Zagreb: Muzejsko galerijski centar, 1991., 121.

LIPINSKY, Angelo, Goldene und silberne Antependien und Retabeln des Mittelalters in Italien – Letzte Folge, *Das Münster* 13 (1960) 3/4: 89-105.

LUPIS, Vinicije B., O srebrnoj pali i srebrnom reljefu sv. Vlaha, *Peristil* 51 (2008): 119-130.

MARIACHER, Giovanni, Nuove note sul restauro della „Pala d'oro“ di Torcello“, *Arte Veneta* XXIX (1976): 83-87.

MASON, Mara, 28. Antependio di Pellegrino II, u: *Il Crocifisso di Cividale e la scultura lignea nel Patriarcato di Aquileia al tempo di Pellegrino II (secoli XII-XIII)*, ur. Luca Mor, Torino: Allemandi, 2014., 236.

MATEJČIĆ, Ivan, Antependio argenteo dell'altare maggiore della cattedrale di Parenzo, u: „*Ars auro gemmisque prior*“. *Mélanges en hommage à Jean-Pierre Cailett*, gl. ur. Miljenko Jurković, ur. Chrystèle Blondeau, Brigitte Boissavit-Camus, Véronique Boucherat i Panayota Volti, Zagreb – Motovun: Međunarodni istraživački centar za kasnu antiku i srednji vijek (Dissertationes et Monographiae 6), 2013., 395-405.

MELCHIORRE, Vito Antonio, L'altare d'argento di S. Nicola nei protocolli dei notai baresi, *Nicolaus studi storici* IV / 1 (1993): 149-173.

MERKEL, Ettore, Antependi e pale d'argento in area veneziana e adriatica, u: *Oreficeria sacra a Venezia e nel Veneto: Un dialogo tra le arti figurative*, ur. Letizia Caselli i Ettore Merkel, Treviso: Canova (Ricerche storiche / Ateneo veneto 8), 2007., 103-129.

MILOŠEVIĆ, Miloš, Tragovi prve srebrne pale kotorske katedrale iz XIV stoljeća, u: *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 21 / Fiskovićev zbornik I/ (1980): 215-224.

MLACOVIĆ, Dušan, *Gradani plemići. Pad i uspon rapskoga plemstva*, prijevod sa slovenskog Anita Peti-Stantić, Jelena Tušek, Miroslav Gradečak, Zagreb: Leykam international (Monografije iz hrvatske povijesti), 2008.

MONTGOMERY, Scott B., *St. Ursula and the Eleven Thousand Virgins of Cologne: Relics, Reliquaries and the Visual Culture of Group Sanctity in Late Medieval Europe*, Bern: Peter Lang, 2010.

NETTO, Giovanni, I reggitori veneti in Istria (1526-1797), *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* n. s. 43 (1995) – korištena je internetska verzija bez paginacije (pregledano 8. prosinca 2019.).

NEUMANN, Wilhelm Anton, Aus einem Berichte des Profess Dr. W. Neumann an die k. k. Central – Commission ddo. 7. October 1897. – Veglia, *Mittheilungen der K. K. Central – Commission XXIV* (1898): 164.

NEUMANN, Wilhelm Anton, Bericht über die im Jahre 1899 ausgeführte Reise in Dalmatien. – Veglia, *Mittheilungen der K. K. Central – Commission XXVI* (1900): 195.

NIERO, Antonio, La pala d'argento di Torcello, *Bollettino dei Musei civici Veneziani XVI* (1971) 3/4: 26-44.

NIERO, Antonio, Precisazioni d'archivio e iconografiche sulla „Pala d'oro“ di Torcello, *Arte Veneta XXIX* (1976): 88-92.

NIERO, Antonio, Notizie di archivio sulle pale di argento delle lagune venete, *Studi veneziani N. S. II* (1978): 257-291.

ORSINI DE MARZO, Niccolò (ur.), *Stemmario Veneziano Orsini De Marzo*, Milano: Edizioni Orsini De Marzo, 2007.

PELC, Milan, *Renesansa. Povijest umjetnosti u Hrvatskoj*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2007.

PETRICIOLI, Ivo, Arhivske bilješke o zlatarstvu XIV. st. u Splitu i u Zadru, *Peristil* 35-36 (1993): 47-54.

POLACCO, Renato, L'eredità della Pala d'Oro nelle Pale d'Argento di Venezia e della laguna, u: *Contributi per la storia dell'oreficeria, argenteria e gioielleria*, vol. I, ur. Piero Pazzi, Venezia: Della Biblioteca Orafa Di S. Antonio Abate, 1996., 47.

POLACCO, Renato, La Pala d'oro di San Marco dalla sua edizione bizantina a quella gotica, u: *Storia dell'arte marciana: sculture, tesoro, arazzi*, ur. Renato Polacco, Venezia: Marsilio, 1997., 368-379.

PRIJATELJ, Kruno, Srebrne pale splitske stolne crkve, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 1 (1952): 247-254.

RENDINA, Claudio, *I dogi. Storia e segreti*, Roma: Newton Compton Editori, 2007.

RICATTO, Luisa, La pala d'oro di San Salvador: „status quaestionis“, u: *La chiesa di San Salvador a Venezia: Storia, Arte, Teologia*, ur. Gianmario Guidarelli, Padova – Venezia: Casa editrice Il Prato, Saonara (PD), 2009., 109-117.

RONCONI, Elisabetta, La Pala d'Argento della chiesa di San Salvador di Venezia, u: *Contributi per la storia dell'oreficeria, argenteria e gioielleria*, vol. I, ur. Piero Pazzi, Venezia: Della Biblioteca Orafa Di S. Antonio Abate, 1996., 94-95.

SCHNEIDER, Artur, Izvještaj o proučavanju i snimanju umjetničkih spomenika na otoku Krku 1933., *Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1932/33* 46 (1934): 124-129.

SGAMBATI, Aniello, La „pala“ di Pellegrino II nel duomo di Cividale: nuove considerazioni, u: *Forum Iulii. Annuario del Museo Archeologico Nazionale di Cividale del Friuli* 35 (2011): 85-105.

SIMONETTI, Antonella, Il Tesoro della Basilica di San Nicola: gli argenti, u: *Il Tesoro della Basilica di San Nicola di Bari*, ur. Gerardo Cioffari i dr., Roma: Edindustria, 2005., 103-115.

SKOBLAR, Magdalena, Prilog proučavanju ranosrednjovjekovne skulpture na otoku Krku, *Starohrvatska prosvjeta* /ser. III/ 33 (2006): 59-89.

TOMIĆ, Radoslav, *Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb: Matica hrvatska (Likovna knjižnica Matice hrvatske), 1995.

VASSILICH, Giuseppe, La storia della città di Veglia nei suoi momenti principali, *Archivio storico per la Dalmazia* VIII (1933) XVI/93, 435-464; IX (1934) XVI/94, 503-520; IX (1934) XVI/95, 547-566; IX (1934) XVII/97, 45-52.

WIXOM, William D., 40. Altar-frontal of St Mark, u: *The Treasury of San Marco Venice*, ur. David Buckton i dr., Milano: Olivetti, 1985., 278-281.

ŽIC-ROKOV, Ivan, Kompleks katedrala – Sv. Kvirin u Krku, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti* 360 (1971): 131-157.

Danijel CIKOVIĆ

*...dalla parte di sotto dell'istessa
Palla vi è l'Arma Frangipani...:*

The Silver Altarpiece of the Krk Cathedral

Summary

The paper presents the well-known yet thus far insufficiently analysed silver altarpiece in the Krk cathedral. This is a silver and gilded altarpiece which was made in 1477 by the master craftsman Paulus Koler for the cathedral's high altar, where it was held until the beginning of the 19th century. The altarpiece was a donation, indeed bequeathed in his will by Duke Ivan VII (? , 1434 – Zákány, 1486) although already made during the duke's lifetime, and it constitutes one of the rare documented donations of liturgical furnishings by one of the members of the Frankopan family that remains preserved to this day. The altarpiece was rendered in two rows with a series of images of saints, and it was protected by the painted *pala feriale*, certainly modelled after the far better known one held in the doge's chapel and the one in the Venetian cathedral. Particular attention is accorded to a thus far unpublished analysis of the iconographic program which was considered primarily in the context of complex familial relations, in whose realization the Krk bishop, Nikola III (1457-1484), a Franciscan, probably played a key role.

Key words: Krk, Paulus Koler, Ivan VII Frankopan, 15th century, silver pall.